

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญในการศึกษา

ในสังคมทุกๆ สังคมล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นภายในสังคม สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งซึ่งอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยมาเป็นเวลานาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่าที่ปรากฏ พบว่าสังคมไทยเริ่มมีการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรมาตั้งแต่สมัยลพบุรี หรือเป็นระยะเวลากว่า 1,000 ปีมาแล้ว และมีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นระบบกฎหมายที่ประเทศไทยรับมาจากประเทศในทวีปยุโรปเมื่อร้อยปีเศษที่ผ่านมา (หลวงสุทธิวาทณฤตวิจิตร, 2514)

ความแตกต่างระหว่างกฎหมายดั้งเดิมของไทย กับกฎหมายสมัยใหม่ คือในกฎหมายดั้งเดิมของไทยนั้น อาศัยความเชื่อถือซึ่งกันและกัน การตกลงหรือผูกพันเรื่องใดอาศัยเพียงแต่ความเชื่อถือและสัจจะที่มีต่อกัน ก็นับได้ว่ามีผลตามกฎหมาย (หลวงสุทธิวาทณฤตวิจิตร, 2514) แต่ในระบบกฎหมายสมัยใหม่ ความไว้เนื้อเชื่อใจกันและการปฏิบัติตามคำสัญญานั้นไม่ถือว่ามีผลตามกฎหมาย ดังนั้นการกระทำการตกลงในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปนั้นต้องมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีผู้แสดงความคิดเห็นว่า ระบบการทำนิติกรรมสัญญา ตามแบบของกฎหมายสมัยใหม่นั้น ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่ผู้คนขาดความไว้เนื้อเชื่อใจกัน เป็นสังคมแห่งความเห็นแก่ตัว (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2533)

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบัน นิติกรรมหมายถึง การกระทำของบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมาย และโดยใจสมัคร มุ่งตรงต่อการผูกพันสิทธิซึ่งกันระหว่างบุคคลเพื่อจะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวแห่งสิทธิหรือก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แม้วัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ การอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นสังคม แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏคือ ได้มีบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มได้อาศัยกฎหมาย กระทำการเอาเปรียบบุคคลอื่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาศัยนิติกรรมสัญญาตามกฎหมาย

เป็นเครื่องมือในการเอาเปรียบบุคคลอื่น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่มีฐานะที่ต่ำกว่า มีการศึกษาน้อย และขาดความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย

อาทิกกรณีของ นายช่อม สากล เกษตรกรจากจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมาขอความเป็นธรรมจากรัฐบาลแต่ไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงต้องแขวนคอตายที่บริเวณหน้าท่าเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2541 โดยปัญหาที่นายช่อมประสบอยู่ก็คือ การถูกโกงสัญญาขายฝากที่ดิน จากที่เขาไปขายฝากตอนแรกด้วยเงินเพียง 120,000 บาท แต่เมื่อจะได้ถอนกลับต้องชำระเงินถึง 450,000 บาท (มติชนสุดสัปดาห์, 2541) กรณีดังกล่าวนี้ก็เป็นกรณีการถูกเอาเปรียบโดยอาศัยนิติกรรมสัญญาเป็นเครื่องมือ โดยผู้ที่มีฐานะดีกว่ากระทำกับ ผู้มีฐานะต่ำกว่า

อย่างไรก็ตาม การทำนิติกรรมสัญญาปัจจุบัน ถือเป็นปัจจัยพื้นฐาน ของกลุ่มสังคมทุกกลุ่ม ที่ทุกคนจะเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สัญญาเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่มีฟันเฟืองหมุนไปตามเจตนาของบุคคล ด้วยเทคนิคที่บุคคลสามารถทำให้เกิดความผูกพันสำหรับอนาคต ดังนั้น หลักกฎหมายสัญญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายของประเทศ จึงมีพื้นฐานของหลักเจตนาของบุคคล และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งเป็นหลักในการอธิบายว่าทำไมคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญา หรือว่าสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pactan Sun Servanda) ด้วยเหตุนี้เองคู่สัญญาจะอ้างในภายหลังที่สัญญาเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ โดยไม่มีการข่มขู่หรือสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉลว่า สัญญานั้นไม่ยุติธรรมอันตนไม่ต้องผูกพันหรือต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ไม่ได้ (ถาวร ภิระวัฒน์, 2538)

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัญญา คือ การแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป เป็นคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันโดยมุ่งประสงค์ ที่จะให้มีผลบังคับกันตามกฎหมาย

แต่จากสภาพของการทำนิติกรรมสัญญาในปัจจุบัน ไม่ได้เป็นภาพสะท้อนเจตนาที่อิสระเสรีของบุคคล รูปแบบของนิติกรรมสัญญาในปัจจุบันถูกพัฒนาแตกต่างไปจากเดิมมากทั้งรูปแบบสัญญา ทั้งเนื้อหาที่กำหนดในสัญญากล่าวคือ นิติกรรมสัญญาในปัจจุบันจะอยู่ในรูปแบบของสัญญาสำเร็จรูป (Adhesion Contract) หรือสัญญามาตรฐาน (Standard form Contract) ที่เกิดจากการกำหนดเนื้อหาของสัญญาไว้ล่วงหน้าของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองในทางเศรษฐกิจและเทคนิคที่เหนือกว่า ความเสมอภาคระหว่างคู่สัญญาในการที่จะตกลงเนื้อหาความผูกพันร่วมกันได้สูญหายไป มีการผูกขาดทั้งทางข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในการทำสัญญา ความได้เปรียบของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นตัวทำให้เกิดปัญหาใน

การกำหนดเนื้อหาของสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในลักษณะที่เป็นการให้สิทธิหรือจำกัดความรับผิดชอบตนเอง อย่างเป็นทางการกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีอำนาจต่อรองที่ต่ำกว่าเข้าทำสัญญาด้วย ดังนั้นการทำสัญญาเช่นนี้จึงนับได้ว่าเป็นการละเมิดในเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างชัดเจน

ถึงแม้ว่ากฎหมายโดยทั่วไปรวมไปถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดไว้ว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองบุคคลย่อมเสมอกัน และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน แต่จากข้อเท็จจริงซึ่งปรากฏ พบว่าบุคคลที่มีการศึกษาที่ดีอาจได้เปรียบผู้ที่มีการศึกษาที่น้อย บุคคลบางคนบางกลุ่มอาจได้สิทธิหรือได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายก่อนบุคคลอื่น ถ้าหากบุคคลนั้นมีความรู้ความเข้าใจทางกฎหมายมากกว่า หรือดีกว่าคู่กรณี ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนโดยทั่วไปนั้นควรจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎหมายพื้นฐานสำหรับชีวิตประจำวัน และการทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกและคุ้มครองได้ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบถึงระดับความรู้ ความเข้าใจ ของประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับการทำนิติกรรม สัญญาว่า มีอยู่มากน้อยเพียงใด และเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการทำสัญญา ว่ามีสภาพปัญหาอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคต่อไป โดยการทำวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของภาคเหนือ ขณะเดียวกันพื้นที่ของจังหวัดก็มีทั้งความเป็นสังคมเมืองและสังคมชนบท ทำให้มีลักษณะความหลากหลายทางอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ นักธุรกิจ รับจ้าง ช่างนา ชาวนา ช่างสวน เป็นต้น ความแตกต่างดังกล่าวจึงนำไปสู่การศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการทำนิติกรรมสัญญา อันจะนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะจากภาครัฐ ตลอดจนการหาแนวทางส่งเสริมความรู้ในเรื่องของการทำนิติกรรมสัญญาให้กับประชาชนอันจะนำไปสู่ความเสมอภาคกันตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงระดับความเข้าใจของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการทำนิติกรรมสัญญา
2. เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ในการทำ ความเข้าใจในนิติกรรมสัญญา
3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข และปรับปรุงเกี่ยวกับความรู้ ความ เข้าใจของประชาชนในการทำนิติกรรมสัญญาต่อไปในอนาคต

1.3 สมมติฐานในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษาค้างนี้ไว้ คือ “ประชาชนชาวจังหวัดเชียงใหม่ ยังขาด ความรู้ ความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญา”

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

นิติกรรม	หมายถึง การกระทำของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัคร มุ่งในการ ผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือ ระงับซึ่งสิทธิ และได้มีการแบ่งนิติกรรมออกเป็นหลายประเภท คือ นิติกรรมฝ่ายเดียว นิติกรรมสองฝ่าย และนิติกรรมหลายฝ่าย
สัญญา	หมายถึง นิติกรรมสองฝ่ายที่เกิดจากการแสดงเจตนาเสนอ สนองถูกต้องตรงกัน
ประชาชน	หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ อ.เมือง อ.แม่วิม อ.หางดง อ.แม่อาว อ.ดอยเต่า

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับของความรู้ ความเข้าใจ ของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำ นิติกรรมสัญญา
2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับประชาชนในการทำนิติกรรมสัญญา
3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขและปรับปรุงประสิทธิภาพและการ ประชาสัมพันธ์ด้านกฎหมายแก่ประชาชน